

29.4.2004

3096/4/02

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Juha Niemelä

**ASIANOSAISEN KUULEMINEN JA PÄÄTÖKSEN ANTAMINEN
TAKAISINPERINTÄASIASSA**

1
KANTELU

A arvosteli 16.12.2002 päivätyssä kirjeessään Kansaneläkelaitoksen ratkaisua ja menettelyä asumistukensa takaisinperinnässä.

A kertoi saaneensa muun muassa ajalta 1.8.–30.9.2000 asumistukea, joka oli maksettu Espoon sosiaalivirastolle. A:n mukaan Kansaneläkelaitos oli nyt ryhtynyt perimään häneltä takaisin tätä tukea 30.4.2002 antamallaan päätöksellä. A:n mukaan Kansaneläkelaitos ei ollut kuullut häntä tuen takaisinperinnästä. A on mielestään ollut oikeutettu asumistukeen sanotulta ajalta. Kansaneläkelaitoksen olisi hänen mielestään tullut käsitellä takaisinperintäasia myös joutuisammin.

- - -

3
RATKAISU

3.1
Kansaneläkelaitoksen lausunto ja selvitys

Asiassa annetut päätökset ja lähetetyt kirjeet

Kansaneläkelaitoksen Leppävaaran toimiston 20.1.2000 antamalla päätöksellä A:lle maksettiin asumistukea 1.12.1999 alkaen Espoossa Kalasääksentie - - - sijaitsevaan asuntoon. Tuki maksettiin A:n antaman valtuutuksen perusteella X Oy:lle.

A muutti 1.8.2000 asumaan osoitteeseen Kalasääksentie - - -. Leppävaaran toimisto lakkautti A:lle myönnetyn tuen 25.8.2000 antamallaan päätöksellä 1.8.2000 alkaen. Päätöksessä todetaan A:lle syntyneen ajalta 1.8.–30.9.2000 asumistuen liikamaksua, joka pyydetään takaisin A:n vuokranantajalta. Leppävaaran toimisto lähetti 28.8.2000 X Oy:lle kirjeen liikaa maksetun asumistuen palauttamisesta. Tämän jälkeen Leppävaaran toimisto myönsi A:lle asumistukea 1.8.2000 alkaen hänen uuteen asuntoonsa. Tämän tuen osalta maksunsaajana oli kahden ensimmäisen kuukauden ajalta sosiaalivirasto.

A muutti heinäkuussa asumaan Helsingin Lauttasaareen, mistä alkaen hänen asumistukiasioitaan on hoitanut Kansaneläkelaitoksen Lauttasaaren toimisto. Se lähetti 13.12.2001 X Oy:lle uuden kirjeen liikaa maksetun asumistuen palauttamisesta. Lisäksi toimisto antoi A:lle 25.2.2002 päätöksen asumistuen takaisinperinnästä ajalta 1.6.–31.7.2001. Tuon päätöksen lopussa toimisto muistutti A:ta siitä, että hänellä on palauttamatta liikaa maksettua asumistukea ajalta 1.8.–30.9.2000. Toimisto viittasi asiasta 25.8.2000 annettuun päätökseen. Toimisto mainitsi myös liikamaksun syyn ja sen, ettei se ollut saanut pyynnöistä huolimatta X Oy:tä palauttamaan liikamaksua. Toimisto pyysi A:ta ottamaan yhteyttä Lauttasaaren toimistoon liikamaksun palauttamiseksi.

Tämän jälkeen Lauttasaaren toimisto antoi A:lle 30.4.2002 takaisinperintäpäätöksen liikamaksusta ajalta 1.8.–30.9.2000. Päätöksessä toimisto pyysi A:ta ottamaan yhteyttä, mikäli hän ei pystyisi maksamaan liikamaksua takaisin asetettuun määräpäivään eli 19.6.2002 mennessä. Päätöksessä toimisto mainitsi myös kuittausmahdollisuuden.

A ei hakenut päätökseen muutosta eikä ottanut yhteyttä toimistoon. Päätöksen tultua lainvoimaiseksi Lauttasaaren toimisto pani sen täytäntöön ja kuittasi saataviaan A:lle maksettavasta asumistuesta kuukausittain. Kuittaus päättyi maaliskuussa 2003 eikä Kansaneläkelaitoksella ole enää saatavaa siitä perittävää jäljellä.

Kansaneläkelaitoksen kannanotot

Kansaneläkelaitoksen mukaan asumistuen liikamaksusta on ensisijaisesti vastuussa asumistuen saaja. Tapauksissa, joissa tuki on maksettu vuokranantajalle, tuki voidaan periä takaisin myös tältä, jos vuokranantaja on tietoinen siitä, että tuensaajan oikeus tukeen on päättynyt eikä tällä ole velvollisuutta maksaa vuokraa tai vuokranantaja on laiminlyönyt velvollisuutensa ilmoittaa vuokralaisen muutosta.

Kansaneläkelaitos on ilmoituksensa mukaan yrittänyt periä liikamaksua ensin A:n vuokranantajalta. Kun se ei onnistunut ja kun lisäksi ilmeni, että vuokranantajana ollut yritys oli lopettanut toimintansa, liikamaksu päätettiin periä takaisin A:lta.

Kansaneläkelaitoksen mukaan liikamaksun perinnässä ei kuitenkaan ollut menetelty kaikilta osin annettujen ohjeiden mukaisesti. Tuen saajan eli A:n kuuleminen oli jäänyt tekemättä ja varsinainen perintäpäätös annettiin huomattavasti viivästyneenä eli vasta 30.4.2002.

Kansaneläkelaitos on ilmoittanut ohjanneensa Lauttasaaren toimistoa kiinnittämään huomiota siihen, että takaisinperintäasioissa noudatetaan kaikilta osin hallintomenettelylain mukaisia menettelytapoja.

3.2

Kansaneläkelaitoksen menettelyn arviointia

Takaisinperinnän kohdentaminen

Käsitykseni mukaan asiassa on syntynyt asumistuen liikamaksua, jota Kansaneläkelaitos on asumistukilain 19 §:n 4 momentin ollut oikeutettu perimään A:n vuokranantajalta.

Sanotun lainkohdan hallituksen esityksessä (HE 57/1997 vp) todetaan kuitenkin, että liikaa maksetun tuen takaisin maksamisesta on ensisijaisesti vastuussa tuensaaja. Vuokranantaja ei esityksen mukaan muutu tuensaajaksi, vaan hän toimii tuen vastaanottajana tuensaajan antaman valtuutuksen perusteella.

Käsitykseni mukaan Kansaneläkelaitos onkin menetellyt asumistuen takaisinperinnässä asumistukilaissa säädetyllä tavalla ja sille siinä annetun harkintavallan nojalla ryhtyessään perimään liikamaksua A:lta sen jälkeen, kun vuokranantajaan kohdistuneet perimisytykset olivat osoittautuneet tuloksettomiksi.

Takaisinperinnän eteneminen

Kansaneläkelaitos olisi kuitenkin nähdäkseni voinut periä aktiivisemmin liikamaksua A:n vuokranantajalta. Kansaneläkelaitoksen Leppävaaran toimisto lähetti tälle elokuussa 2000 kuulemiskirjeen liikamaksusta ja sen jälkeen Lauttasaaren toimisto vasta joulukuussa 2001 maksukehotuksen. Perintäyritysten välillä A:n asioita hoitava toimisto siis vaihtui heinäkuussa 2001. Toimiston vaihtuminen ei nähdäkseni kuitenkaan saisi vaikuttaa asioiden käsittelyaikaan, sillä käsitykseni mukaan esimerkiksi palauttamatta olleet liikamaksut näkyvät henkilöä koskevissa Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmissä ja ovat siis heti nähtävillä myös uudessa toimistossa. Kansaneläkelaitos ei ole tässä asiassa vedonnutkaan toimiston vaihtumisen vaikutukseen asian käsittelyaikaan.

A:n edun mukaista olisi luonnollisesti ollut se, että Kansaneläkelaitos olisi saanut perittyä liikamaksun vuokranantajalta. Hänen kannaltaan asia eteni siten, että elokuussa 2000 Kansaneläkelaitos ilmoitti perivänsä liikamaksun hänen entiseltä vuokranantajaltaan. Seuraavan kerran A:lle ilmoitettiin helmikuussa 2002, että liikamaksu tullaankin perimään häneltä.

Jos Kansaneläkelaitos olisi ilmoittanut A:lle heti ensimmäisen perintäyrityksen jälkeen, ettei vuokranantaja ole liikamaksua palauttanut, olisi A mahdollisesti voinut itsekin yrittää tavoittaa entistä vuokranantajaansa ja pyytää tätä palauttamaan liikamaksu. Nyt perimisytykset päättyivät Kansaneläkelaitoksen lausunnon mukaan lopullisesti siihen, kun ilmeni, ettei yritys ollut enää toiminnassa. Asiakirjoissa olevan selvityksen mukaan yritys oli poistettu ennakkoperintärekisteristä jo kesäkuussa 2000, joten ilmeisesti yrityksen aktiivinen toiminta oli päättynyt jo ennen nyt puheena olevan takaisinperintäasian

vireille tuloa. Jos Kansaneläkelaitos olisi ollut aktiivisempi saatavansa perinnässä, olisi myös tämä seikka voinut tulla ilmi aiemmin.

Asumistuen takaisinperintäpäätöksen antaminen kesti tapauksessa vuoden ja kahdeksan kuukautta, mitä on pidettävä pitkänä aikana, aivan kuten Kansaneläkelaitoskin lausunnossaan toteaa. Käsitykseni mukaan A:n asumistuen takaisinperintäasia ei olekaan edennyt perustuslain 21 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilman aiheetonta viivytystä.

A:n kuuleminen takaisinperinnästä

Hallintomenettelylain 15 §:n mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja asiassa olevista sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun. Nykyisin samasta asiasta säädetään 1.1.2004 voimaan tulleen hallintolain 34 §:ssä.

Kansaneläkelaitos on asianosaisen kuulemisesta antamissaan ohjeissa todennut, että kuuleminen suoritetaan yleensä kirjallisesti. Etuudensaajalle selvitetään liikamaksuun johtaneet seikat ja liikamaksun määrä. Etuudensaajalle annetaan mahdollisuus antaa vastineensa asiaan ja selvittää esimerkiksi takaisin maksamista.

Lauttasaaren toimisto ilmoitti A:lle nyt puheena olevasta takaisinperinnästä 25.2.2002 antamansa toista ajankohtaa koskevan takaisinperintäpäätöksen lopussa "Huomautuksia" -osiossa. Siinä selvitettiin liikamaksun syntyperuste ja määrä sekä pyydettiin A:ta ottamaan yhteyttä toimistoon. Käsitykseni mukaan toimisto onkin tuossa yhteydessä sinänsä selvittänyt tilanteen A:lle asianmukaisesti.

Ilmoituksessa oli kuitenkin virhe siinä, kun toimisto ilmoitti, että takaisinperinnästä olisi jo annettu päätös 25.8.2000. Muutoinkin olen Kansaneläkelaitoksen eläke- ja toimeentuloturvaosaston kanssa samaa mieltä siitä, että toisen päätöksen muutoksenhakuohjeiden jälkeen sijoitettuna kuuleminen ei täytä hallintomenettelylaissa sille asetettuja vaatimuksia. Käsitykseni mukaan toimiston olisi tullut lähettää A:lle nimenomainen vain tähän takaisinperintään liittyvä erillinen kuulemiskirje ja varata siinä tälle tilaisuus antaa vastineensa asiassa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykset Kansaneläkelaitoksen menettelyn virheellisyydestä Kansaneläkelaitoksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän Kansaneläkelaitokselle jäljennöksen tästä päätöksestäni.
